תאנא [א]ומייישן והולך עד החג: **מתני'** [ב]המוכר מקום לחבירו (א) וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו בונה ארבע אמות על שש דברי ר' עקיבא רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא זו [ג]הרוצה לעשות רפת בקר בונה ד' אמות על שש בית קטן שש על ח' [ד]גדול ח' על עשר [ה]טרקלין י' על י' [ו]רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רבן שמעון בן גמליאל אומר כבנין ההיכל: **גמ'** למה לי למיתנא בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית אלמנות לבנו ולבתו מלתא אגב אורחיה קמ"ל [ז]דלא דרכא דחתנא למידר בי חמוה כדכתיב בספר בן סירא הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין [ח]חתן הדר בבית חמיו וקל מחתן אורח מכנים אורח וקל מאורח משיב דבר בטרם ישמע שנאמר [1]משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זו הרוצה לעשות כו': רפת בקר מאן קתני לה איכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה ואיכא דאמר ר"ע קתני לה וה"ק אע"פ שרפת בקר היא פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר ואיכא דאמר ר' ישמעאל קתני לה וה"ק שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ארבע אמות על שש: טרקלין י' על י': מאי טרקלין (ב) קובתא בי וורדי תאני [ט]וקנתיר שתים עשרה על י"ב מאי קנתיר [י]תרבץ אפדני: רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל: ראיה לדבר מאן קתני לה איכא דאמר רשב"ג קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין אמר רשב"ג הכל כבנין היכל ואיכא דאמר ת"ק קתני לה ורשב"ג אתמוהי קא מתמה והכי קאמר ליה [לת"ק] ראיה מבנין היכל אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי תניא אחרים אומרים רומו כקורותיו ולימא רומו כרחבו איבעית אימא [כ]ביתא מעילאי רווח ואיבעית אימא משום דאיכא בי כווי רבי חנינא נפק לקרייתא רמו ליה קראי אהדדי כתיב [2]והבית אשר בנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו וכתיב [3]ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו אמר להו כי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה מאי קמ"ל

הא

רבי ישמעאל אומר רפת בקר היא כו'. נראה דכי היכי דהכא גבי תנאי בנין אין חשוב בית אא"כ יש לו שש על שמונה ה"נ לענין חלוקת אחים או שותפין דהא דאמרת אי איכא ד' אמות לזה וד' אמות לזה חולקין מוקמינן בפ"ק דסוכה (דף ג: ע"ש וכן לעיל יא.) בחצר המתחלקת לפי פתחיה:

כי קחשיב משפת כרובים ולמעלה. בפירוש מקרא פרש"י דתקרה דעליית היכל היתה גבוהה משל קדשי הקדשים עשר אמות [ד]ולא עיין כאן:

מתקיף

שנה. היכא דלא"ל מיושן צריך שיהא של ג' שנים שלימות ושיתקיים ויתיישן עד גמר שנה שלישית זו דהיינו עד החג עד הבציר שזו היא תורת מיושן להתקיים שלש שנים שלימות ואם יחמיץ קודם החג הרי הוא באחריותו של מוכר: **מתני' לעשות לו בית חתנות לבנו.** כדמפרש לקמיה בית חתנות לבנו שלקח אשה ודרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חשד חמותו כדמפרש בגמרא והלכך נקט בית חתנות לבנו. אבל אין רגיל לעשות בית ארמלות לבנו שהרי עד עתה לא היה דר אצל חמיו אלא אצל אביו משום חמותו: **בית ארמלות לבתו.** שמת בעלה וחוזרת אל בית אביה כבנעוריה שעד עכשיו כשהיתה נשואה לא היתה דרה אצל האב משום בעלה חתנו שהחתן אינו דר אצל חמיו והלכך נקט בית ארמלות לבתו ולא בית חתנות לבתו והכי מפרשינן בגמרא: **רפת בקר היא זו.** וצריך לעשות בית גדול יותר ומיהו לא חשש לפרש שיעורו: **והרוצה לעשות כו'.** בגמרא מפרש מי קאמר לה או ר' ישמעאל או ר' עקיבא: **בית קטן שש על שמונה.** הרוצה לבנות בית קטן לחבירו לכל הפחות וכגון דאמר ליה עשה לי בית סתמא ויד הבונה על העליונה לעשות לו פחות שבבתים הואיל ולא פירש כמה יעשהו קטן לכל הפחות ו' על ח' דכיון דלא אמר ליה בית חתנות אלא בית סתמא לעצמו קבעי לה וצריך להיות גדול מבית חתנות. והוא הדין למוכר מקום לחבירו לעשות לו בית דצריך ליתן לו קרקע שש על שמונה: **גדול שמונה על עשר.** וכגון שפירש לו עשה לי בית גדול: **טרקלין.** למושב שרים עשוי ולא לתשמיש הלכך מרובע בעינן: **רומו כחצי ארכו כו'.** לכולהו קאי והיינו בית חתנות שהוא ארכו (ג) ד' על ו' רומו ה' דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו בבית קטן שבע ותשע בבית גדול ועשר בטרקלין: **כבנין היכל.** ההיכל על פני הדביר היה ארכו מ' ורחבו עשרים ורומו שלשים דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו: **גמ'** הכי גרסינן **ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית ארמלות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחיה קמ"ל.** מדלא תנא בית ארמלות לבנו ולא תנא נמי בית חתנות לבתו משניהן יש ללמד דלאו דרכא דחתנא כו' וכבר פרישית לה במתניתין: **בי חמוה.** כדאמרי' בפסחים (דף קיג.) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון אמרי לה משום חשד ואמרי לה משום ממון ואימא להא ואימא להא. ומיהו הוא הדין לכל החתנים אלא שמן הראשון צריך ליזהר חמיו יותר: **קל מסובין.** לאו דוקא אלא דבר גרוע ולהכי נקט סובין ולא נולה דפסולת הוא: **אורח מכנים אורח.** דיו אם מהנה לו בעל הבית: **הרוצה לעשות רפת בקר כו'** מאן קתני לה: **שהרוצה לעשות כו'.** ופירוש לדבריו הוא אומר דקאמר רפת בקר היא זו שהרי הרוצה לעשות כו' אבל לר' עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך ובתרתי פליגי ר' ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר ושיעוריה דר' עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר ודרבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות: **איכא דאמרי רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה.** לרבי ישמעאל דקאמרת רפת בקר היא זו אין הכי נמי דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה דאע"פ שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' על ו' פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על ו' כרפת בקר: **קובתא.** כעין קובה של זונות. ונראה לי שעשוי אלונות כעין קובה: **בי וורדי.** נותנין שם וורדין לנוי להסתכל בהן: **קנתר.** אם התנה לעשות לחבירו קנתר: **תרבץ אפדני.** חצר גדול שעושין שרים בצד אפדני שלהם. ועל שם שמרבצין אותו תמיד במים להשכיב האבק קרי ליה תרבץ: **ראיה לדבר מאן קתני לה.** דאילו הוה תני במתניתין רשב"ג אומר ראיה לדבר כבנין היכל הוה פשיטא דרשב"ג קתני לה אבל השתא דמיתני מקמי מילתיה דרשב"ג הלכך מספקא לן אי רשב"ג קאמר לה הואיל ומסיים אותו הדבור או תנא קמא קאמר לה להוא חצי דבור ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלוגי מדקאמר כבנין היכל ולא קאמר מבנין ההיכל: **איכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין.** פירש רשב"ג הכל כבנין ההיכל: **תנא קמא קתני לה.** והכי קאמר תנא קמא וראיה יש לדבר וקפץ רשב"ג והפסיק את דבריו ואתמוהי קמתמה כבנין ההיכל אתה רוצה לעשות שאר בניין בתמיה אין לך להשוותן יחד דכיון דבהיכל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו בשאר בניין דלא חשיבי אין צריך להגביה כל כך: **כמלא קורותיו.** כאורך קורותיו שהן נתונין ברחבו של בית: הכי גרסינן **ולימא רומו כרחבו.** דהיינו הך: **מעילאי רווח.** שבתיהם של חומות אבנים היו והחומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקצרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה: **בי כווי.** החלונות מקום כניסת הקורות בתוך החומה: **רמו ליה.** בני העיירות קראי אהדדי: **כתיב ששים אמה ארכו.** מן המזרח למערב מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים דהיינו ארבעים אמה דאורך היכל ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים ושלשים אמה קומתו נמצא שגם בית קדשי הקדשים רומו שלשים אמה: **וכתיב.** בפסוק אחר ועשרים אמה קומתו דכתיב ולפני הדביר עשרים כלומר לפנים ממחיצת בית קדשי הקדשים והיא אמה טרקסין שקרויה דביר עשרים אמה אורך מן המזרח למערב ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום ועשרים אמה קומתו: **כי קחשיב.** עשרים דקומת בית קדשי הקדשים משפת כרובים ולמעלה קחשיב שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע אחד מימין הארון ואחד משמאלו [ו]ורומו עשר כדכתיב בהדיא במלכים [מ"א ו] וכנפיהן פרושות מקיר לקיר כנף האחת נוגע בקיר צפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי נמצא מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג ואותן של משה על גבי הכפורת היו: **ומאי קא משמע לן.** למה לי דקחשיב קרא כי האי גוונא משפת כרובים ולמעלה לימא שלשים אמה קומתו:

ומשני

עין משפט
נר מצוה

סב א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל"ו סמג לאוין קמ טוש"ע ח"מ סי' רל סעיף י':

סג ב ג ד ה ו מיי' שם פכ"א הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף יג:

סד ז ח מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קכו:

סה ט י מיי' פכ"א מהל' מכירה הל"ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' ריד סעיף יג:

רבינו גרשום

בלא חומץ ואם התנה לו למכור יין ישן צריך שיהא מאשתקד ותנא ושצריך שיוכל לעמוד ומתיישן והולך עד החג: **פיס'** וכן המקבל מעות מחבירו לבנות לו בית חתנות לבנו או בית ארמלות לבתו. שאם נתאלמנה בתו וחוזרה לבית אביה ורצה האב לבנות לה בית לבד: ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ולמה לי למיתני בית ארמלות: דלא דרכיה דחתנא למידר בבית חמוה. דכיון שלבו גס בחמותו אתי לקלקול. אבל מהשתא כשנתארמלה שבה אל בית אביה מכלל דעד האידנא לא הוות קיימא להתם: ר' ישמעאל אומר רפת בקר היא זאת. הואיל דקטנה היא כל כך: והרוצה לעשות וכו' רפת בקר דמתני' מאן קתני לה. ר' ישמעאל או ר"ע: איכא דאמר ר' עקיבא קתני לה והכי קתני. במתני' בונה ד' אמות על שש דברי ר' עקיבא שהרוצה לעשות רפת בקר וכו'. שפעמים שאדם עושה דירתו קטנה כרפת בקר: מאי טרקלין קובתא בי וורדי. כעין שפורסין אהלים ועגול הוא למעלה כקובה ומוקף הוא מכל דפניו ופורסין שושנים לשם כדי שיהא ריחם נודף ושוכבין בתוכן שרים: תרבץ אפדני. גינת ביתן שאחורי אפדנם: טרקלין י' על י'. מאורך ומרוחב: רומו כחצי ארכו. אלו ה' אמות וכחצי רחבו. ה' אמות אחרות דהיינו י' אמות בקומתו: ראיה לדבר רשב"ג אומר כבנין ההיכל. שהבית שבנה שלמה לה' ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו צא מהן עשרים אמה של פני הדביר באורך נשתיירו מ' אמות מאורך הבית והיינו ההיכל שהיה מ' אמה ארכו ועשרים רחבו. טול חצי ארכו של היכל דהיינו כ' אמה ומן רחבו חצי דהיינו עשרה אמות הרי כאן ל' אמות וכן הוא קומתו של היכל: ואיכא דאמר מיפלג פליג ואתמוהי קא מתמה והכי קאמר אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי. רומו כקורותיו. של בית שמחזיקין התקרה

מסורת הש"ס

א) לעיל ז., ב) [לקמן לט.], ג) [נ"ל ורומו], ד) [עי' תוס' סוכה ה: ד"ה כפלים ותוס' יומא נג. ד"ה ועשרים מגולה ביותר],

תורה אור השלם

1 משיב דבר בטרם ישמע אולת היא לו וכלמה: משלי יח יג

2 והבית אשר בנה המלך שלמה ליי ששים אמה ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו: מלכים א ו ב

3 ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפהו זהב סגור ויצף מזבח ארז: מלכים א ו כ

הגהות הב"ח

(א) במשנה המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו ובית אלמנות לבתו וכן המקבל מחבירו לעשות לו: (ב) גמרא מאי טרקלין. נ"ב עיין בערוך ערך טרקלין: (ג) רשב"ם ד"ה רומו וכו' שהוא ארכו שש על רוחב ד' רומו ה':

מוסף רש"י

כבנין ההיכל. שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים וגבהו שלשים (לעיל ז.). לקרייתא. לכפרים לראות בתבואות (פסחים ג.).

רבינו גרשום (המשך)

ומשיטין אותן ברוחב הבית: ומקשינן הואיל שקורות ברחביהן עומדין ליתני כרחבו: איבעית אימא. אי קתני כרחבו של בית שיעורי' זוטר שפי משום דכל ביתא מעילאי רווח לפי כי ביסוד הבית עושין הכותל עבה ומקצרין הכותל כשהוא עולה והבנין רווח מאליו ולפיכך צריך לומר רומו כקורותיו שיהא רומו כאותה הרווחת הבנין של מעלה לא כאותו של מטה לפי כי הבנין מתקצר מלמטה: ואיבעית אימא. משום הכי קתני רומו כקורותיו משום דאיכא בי כווי דכל אורך הקורה עם אותו שנכנס מן הקורה בכותלים מיכן ומיכן וכי האי שיעור צריך שיהא גבהות רומו דאי קתני רחבו הוי משמע בלא עובי הכתלים: ול' אמה קומתו וכתוב אחר אומר מן הדביר עשרים אמה קומתו. דאי הוה הבנין גרוע כלום מן אורך ורוחב מן הקומה נמי הוה נגרע. משפת כרובים שהיו פורשים בדביר קא חשיב דמשפת גופייהו ולמעלה לא הוי אלא עשרים באמה לחוד